

Горобець Ростислав Валерійович
аспірант ОРІДУ НАДУ при Президентові України

Овчар Олег Михайлович
доцент кафедри європейської інтеграції
ОРІДУ НАДУ при Президентові України,
к.психол.н.

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ОРГАНАМИ
ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ ТА СУДОВОЇ ВЛАДИ**

У статті розглядається взаємодія між органами державної виконавчої та судової влади. Обґрунтовується необхідність розширення повноважень органів виконавчої влади в частині організаційного забезпечення діяльності судової влади.

Ключові слова: *судова влада, взаємодія між гілками влади, державна судова адміністрація.*

Gorobets Rostislav Valerievich
Ovchar Oleg Michailovich

**SEVERAL ASPECTS OF COOPERATION
BETWEEN THE STATE EXECUTIVE
AND STATE JUDICIAL POWER**

This article is the research cooperation between the state executive power and state judicial power. Grounded necessity of the state executive power jurisdiction expansion in the case of state judicial power organizational providing.

Key words: *state judicial power, cooperation between state powers, state judicial administration.*

Горобец Ростислав Валерьевич

Овчар Олег Михайлович

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ МЕЖДУ ОРГАНАМИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ИСПОЛНИТЕЛЬНОЙ И СУДЕБНОЙ ВЛАСТИ

В статье рассматривается взаимодействие между органами государственной исполнительной и судебной власти. Обосновывается необходимость расширения полномочий органов исполнительной власти в части организационного обеспечения деятельности судебной власти.

Ключевые слова: судебная власть, взаимодействие между ветвями власти, государственная судебная власть.

Постановка проблеми. В сучасних умовах дедалі більшої ваги набувають питання взаємодії між органами державної влади (отже, і між гілками влади). Недостатнє законодавче закріплення повноважень органів виконавчої влади, нечіткий поділ їх компетенції, а також нетривалість історичної традиції поділу влад в Україні, призводять до численних конфліктів між гілками влади, які суттєво знижують ефективність та результативність виконання ними своїх функцій.

Після здобуття Україною незалежності відбулося радикальне реформування системи судоустрою, а також трансформація загальних засад здійснення судочинства.

У зв'язку із зазначеними обставинами особливо гостро постала проблема взаємодії органів державної виконавчої влади з органами судової влади. Найбільшою мірою це стосується питань забезпечення належного функціонування судової влади. Практика свідчить, що судовій владі не притаманно здійснення функцій, не пов'язаних з правосуддям, зокрема, судова влада не може самостійно здійснювати фінансове, матеріально-технічне та організаційне забезпечення діяльності судових установ.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Обрана тема дослідження неодноразово висвітлювалася у спеціалізованій літературі. К. В. Дорофєєва та М. І. Хавронюк [12] досліджували питання адміністративно-правових відносин у сфері забезпечення діяльності судової системи. А. М. Хливнюк [14] аналізує діяльність Державної судової адміністрації та обґрунтовує необхідність мінімізації тиску на органи судової влади з боку органів виконавчої влади. С. Шевчук [15] розглядає взаємодію між органами виконавчої та судової влади в розрізі системи стримувань і противаг. О. Ю. Данієлян [11] висвітлює конституційні засади регулювання судової влади в системі поділу влад.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У сучасних публікаціях не розглядається можливість посилення ролі органів виконавчої влади у сфері забезпечення діяльності органів судової влади. Окрім того, ігнорується проблема участі органів виконавчої влади у формуванні матеріально-фінансової основи діяльності судової влади.

Мета. Метою даного дослідження є аналіз взаємодії органів виконавчої та судової влади в частині забезпечення ефективної діяльності органів судової влади та обґрунтування необхідності розширення повноважень Державної судової адміністрації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Історично склався стереотип, за яким питання діяльності судової влади фактично ототожнюється з правосуддям, але зовсім не асоціюється з управлінською діяльністю. Ситуація ускладнюється тим, що органи судової влади не наділені організаційно-розпорядчими функціями.

У той же час, ніхто не заперечуватиме відомого факту, що система судоустрою є інституційно та інстанційно складним механізмом, функціонування якого потребує адміністрування в матеріально-технічній, кадровій та фінансовій сфері, а також у сфері здійснення судових реформ.

Відповідно до ст. 75 Конституції України [1], єдиним органом законодавчої влади є Верховна Рада України.

Пунктами 26–27 ст. 85 Конституції України визначено, зокрема, наступні повноваження Верховної Ради України у сфері забезпечення діяльності судової влади:

- призначення на посади та звільнення з посад третини складу Конституційного Суду України;
- обрання суддів безстроково.

Також постановою Верховної Ради України від 04.12.2007 року № 4–VI [6] затверджено перелік комітетів Верховної Ради України, серед яких – комітет з питань правосуддя. Слід відзначити, що комітети Верховної Ради України виконують здебільшого законопроектну функцію, яка полягає у розробці проектів нормативно-правових актів, і тому вони не наділені організаційно-розпорядчими функціями та не можуть чинити управлінський вплив.

Отже, компетенція Верховної Ради України у сфері забезпечення діяльності судової влади фактично обмежується кадровими питаннями, які виходять за межі даного дослідження.

Розглянемо компетенцію органів виконавчої влади у даній сфері.

Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади. Частиною 3 ст. 19 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» [5] передбачено, що Кабінет Міністрів України забезпечує фінансування видатків на утримання судів у межах, визначених законом про Державний бюджет України, та створює належні умови для функціонування судів та діяльності суддів.

Таким чином, можна зробити висновок, що Кабінет Міністрів України здійснює фінансове та матеріально-технічне забезпечення органів судової влади. Конкретні форми матеріально-технічного забезпечення (в частині створення необхідних умов) не визначені. Це пояснюється тим, що Кабінет Міністрів України є органом виконавчої влади загальної компетенції.

Ряд повноважень у сфері адміністрування судової системи належить Міністерству юстиції України. Відповідно до п. 3 положення про Міністерство юстиції України, затвердженого Указом Президента України від 30 грудня 1997

року № 1396/97 [7], до компетенції Міністерства юстиції у даній сфері віднесено:

- організацію виконання рішень судів та експертне забезпечення правосуддя;
- внесення Президентові України пропозицій з питань мережі місцевих судів і кількості в них суддів;
- здійснення у встановленому законодавством порядку заходів щодо організаційного і матеріально-технічного забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції (крім Верховного Суду України та господарських судів) і соціального захисту працівників судів;
- забезпечення в порядку, встановленому законодавством України, добору та підготовки кандидатів у судді, підготовки за рекомендаціями відповідних кваліфікаційних комісій суддів матеріалів для призначення або обрання суддів, голів судів, заступників голів судів, їх переведення на посади в інші суди та звільнення з посад.

В Україні створено Державну судову адміністрацію – центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, основним завданням якого відповідно до положення, затвердженого Указом Президента України від 03 березня 2003 року № 182/2003 [8], є організаційне забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції, інших органів та установ судової системи.

Закономірно виникає питання: в якій площині тлумачити термін «організаційне та матеріальне забезпечення»?

Згідно з висновком № 1 (2001р.) Консультативної Ради європейських суддів для Комітету Міністрів Ради Європи про стандарти незалежності судових органів та незмінюваність суддів, для успішного виконання своїх функцій судова влада повинна бути незалежною від виконавчих та законодавчих органів, що означає відсутність недоцільних зв'язків з цими органами і впливу з їх сторони. В такому розрізі незалежність застосовується як гарантія безсторонності [15, с.41]. Безсторонність не виключає можливості

впливу на суд в тих напрямках, які безпосередньо не пов'язані із здійсненням правосуддя. Як зазначив В. С. Стефанюк, незалежність судової влади не слід сприймати як самоціль, адже вона є лише необхідною умовою виконання судом покладених на нього функцій правосуддя [14, с. 16]. Проблема лише у розмежуванні правосуддя та організаційного забезпечення його здійснення. Приблизна груба модель – чорна скринька. Здійснюючи організаційне забезпечення, уповноважений на те орган повинен оцінювати лише кількісну ефективність діяльності суду, не торкаючись безпосередньо процесу здійснення правосуддя.

Тому проблему організаційного забезпечення судової влади можливо і необхідно розглядати з позицій державного управління, і в такому розрізі не може бути мови про узурпацію виконавчою владою функцій судової.

Успадкована з радянських часів система забезпечення діяльності судів будувалась, виходячи із розуміння ролі та завдань, організації судової влади і судів у той період. Суди не вважалися органами самостійної складової судової влади, а відносилися до правоохоронних органів [15, с. 41].

До створення Державної судової адміністрації організаційне забезпечення діяльності судів виконувало Міністерство юстиції України та його органи на місцях.

Міністерство юстиції України, виконуючи передбачені положенням функції, мало ефективні важелі впливу на правосуддя через такі питання: фінансові, кадрові, матеріально-технічного забезпечення. А. О. Селіванов зазначає, що відомче організаційне керівництво судами відкривало перед місцевими органами виконавчої влади певні можливості для втручання у правосуддя через власні управління юстиції [13, с. 34].

Також Міністерство юстиції як центральний орган виконавчої влади є представником держави у судах та виступає як відповідач із окремих категорій справ. Наявність повноважень органів юстиції по забезпеченню судової діяльності породжувала небезпідставні сумніви щодо можливості здійснення об'єктивного і неупередженого правосуддя, особливо у справах, стороною у

яких є Мін'юст. Необхідно враховувати, що до компетенції Мін'юсту належить значна кількість інших повноважень, зловживання якими могло здійснюватися саме через тиск на судову владу.

У зв'язку з цими обставинами виникла необхідність створення спеціалізованого органу, до компетенції якого буде віднесено лише організаційне забезпечення діяльності судової системи. Реалізацією даної ідеї стало створення ДСА, яка є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом.

Органами суддівського самоврядування пропонувався статус ДСА як центрального органу у системі судів загальної юрисдикції, на який покладається організаційне забезпечення діяльності місцевих, апеляційних та спеціалізованих судів, відповідального перед Головою Верховного Суду і підзвітного Раді суддів України [15, с. 42]. Фактично це б означало повну залежність ДСА від органів суддівського самоврядування. Зрештою, ДСА створено як центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом.

Повноваження ДСА деталізовано ст. 126 Закону України «Про судоустрій України» [2], серед них:

1) забезпечує належні умови діяльності судів загальної юрисдикції, кваліфікаційних комісій суддів, органів суддівського самоврядування, Академії суддів України;

2) вивчає практику організації діяльності судів, розробляє і вносить у встановленому порядку пропозиції щодо її вдосконалення;

3) готує матеріали для формування пропозицій щодо бюджету судів;

4) виконує функції головного розпорядника бюджетних коштів;

5) забезпечує у взаємодії з органами суддівського самоврядування, судами та іншими правоохоронними органами незалежність, недоторканність і безпеку суддів;

6) організовує та фінансує будівництво і ремонт будинків та приміщень судів, а також забезпечує їх технічне оснащення;

7) організовує впровадження в судах комп'ютеризації для судочинства, діловодства та інформаційно-нормативного забезпечення судової діяльності; забезпечує суди необхідними технічними засобами фіксування судового процесу, забезпечує ведення Єдиного державного реєстру судових рішень;

8) здійснює зв'язки з відповідними органами та установами, в тому числі інших держав, з метою вдосконалення організаційного забезпечення діяльності судів;

9) організовує діяльність служби судових розпорядників;

10) разом з Радою суддів України визначає нормативи навантаження суддів у судах усіх рівнів та виробляє пропозиції щодо кількості суддів у відповідних судах.

Згідно з прикінцевими положеннями Закону України «Про судоустрій України», ДСА почала здійснювати свої повноваження з 1 січня 2003 року.

Отже, ДСА як центральний орган виконавчої влади є функціонально-галузевим носієм виконавчої влади в державі, складовою органів державного управління і державного апарату в цілому. Як і інші центральні органи виконавчої влади, ДСА здійснює повноваження відповідно до Конституції України, законів, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших нормативно-правових актів, але, враховуючи її особливий статус та специфіку правового регулювання діяльності, керується також рішеннями з'їзду суддів України та Ради суддів України.

Існує думка, що створення ДСА є прикладом збереження залежності судової влади, оскільки ДСА не віднесена до органів судової влади [15, с.44].

На наш погляд, така точка зору є необґрунтованою.

По-перше, справедливо було відмічено, що повноваження ДСА складаються виключно з обов'язків, тоді як прав у цього органу майже немає [12, с.12]. Тобто формальні шляхи впливу ДСА на судову владу відсутні. Залишається лише людський фактор (недобросовісність керівництва ДСА та її територіальних управлінь).

По-друге, під час стажування та роботи в ДСА було виявлено фактор «добровільної залежності»: у багатьох питаннях ДСА неформально здійснює функції органів суддівського самоврядування. Причина досить проста – в зв'язку з навантаженістю на суддів органи суддівського самоврядування неспроможні належним чином виконувати покладені на них завдання. Тому в територіальних управліннях ДСА відділи забезпечення діяльності кваліфікаційних комісій суддів та суддівського самоврядування фактично виконують більшу частину роботи Рад суддів у відповідних областях.

Окремої уваги заслуговує сфера діяльності, яка зазвичай ігнорується, але у якій потенціал ДСА може бути розкритий найповнішою мірою: формування матеріально-фінансової основи діяльності судової влади.

Матеріально-фінансова основа діяльності судової влади базується на фінансуванні з Державного бюджету України. Так, Законом України «Про державний бюджет на 2009 рік» [4] у складі витратної частини для організаційного забезпечення установ судової влади було заплановано видатки в сумі 35 169,3 тис. грн.

Разом з тим, до складу дохідної частини (п. 33 ст. 6 Закону) віднесені надходження від оплати витрат з інформаційно-технічного забезпечення розгляду справ у судах. Зокрема, на 2009 рік було заплановано дохід від даних надходжень у сумі 45 670 тис. грн. (!).

Згідно з пунктом 11 Порядку оплати витрат з інформаційно-технічного забезпечення судових процесів (далі – витрати на ІТЗ), пов'язаних з розглядом цивільних та господарських справ, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1258 від 21 грудня 2005 року [10], кошти від оплати витрат спрямовуються на інформування учасників судових процесів про хід і результати розгляду справ, виготовлення та видачу копій судових рішень, придбання та обслуговування комп'ютерної і копіювально-розмножувальної техніки, впровадження електронного цифрового підпису та інше. Тобто фактично ці кошти повинні спрямовуватися на організаційне забезпечення діяльності установ судової влади.

Враховуюючи той факт, що змінами до цієї постанови від 05 серпня 2009 року розміри витрат на ІТЗ було збільшено, суми надходжень до державного бюджету повинні були на порядок зрости. Так, суми витрат на ІТЗ у цивільних справах майнового характеру підвищено з 30 до 120 грн. Суми витрат на ІТЗ у господарських справах підвищено із 118 до 236 грн.

Зрозуміло, що за таких обставин дохід від сплати витрат на ІТЗ значно перевищить видатки, заплановані на організаційне забезпечення установ судової влади. У той же час очевидно, що установи судової влади не отримують фінансування на дані цілі в тому обсязі, в якому вони надійшли до Державного бюджету.

Отже, чинний механізм використання коштів, що надходять від витрат на ІТЗ, є вкрай непрозорим, необґрунтованим та безгосподарним. Окрім того, відсутні формалізовані критерії розподілу запланованих витрат між судами різної спеціалізації.

Окремого розгляду потребує питання використання коштів, отриманих у дохід бюджетів від сплати державного мита. Статтею 6 Декрету Кабінету Міністрів України від 21 січня 1993 року №7–93 «Про державне мито» [9] передбачається, що державне мито сплачується за місцем розгляду та оформлення документів і зараховується до бюджету місцевого самоврядування (в тому числі державне мито, пов'язане з поданням документів до загальних судів).

Тією ж статтею визначено, що державне мито (судовий збір), яке справляється з позовних заяв, що подаються до господарського суду, із апеляційних і касаційних скарг на рішення та постанови господарських судів, заяв про їх перегляд за нововиявленими обставинами, зараховується до Державного бюджету. Але у дохідній частині Закону «Про державний бюджет» ніколи не виокремлюється державне мито, що пов'язане з судочинством.

Положення Декрету явно застаріли і тому складно зрозуміти логіку, за якою державне мито, пов'язане з судово-процесуальними діями у загальних судах, повинно сплачуватися до відповідного місцевого бюджету. Але

доцільність цієї норми на сучасному етапі викликає сумнів. Масштаби таких надходжень не є вирішальними для місцевих бюджетів і не можуть значно покращити показники дохідної частини. Та найвагомим аргументом проти чинного механізму зарахування державного мита є те, що після надходження до місцевого бюджету ці кошти не можуть бути використані для фінансування судової влади.

З цього випливає логічний принцип: кошти, що надходять у зв'язку з реалізацією права на судовий захист, повинні використовуватися винятково для забезпечення функціонування органів судової влади.

На наш погляд, чинна матеріально-фінансова основа функціонування судової влади потребує докорінного реформування. Видається доцільним створити окремий позабюджетний цільовий фонд організаційного забезпечення діяльності судової влади (далі – Фонд).

Цільові фонди є формою перерозподілу і використання фінансових ресурсів, що привертаються державою для фінансування деяких суспільних потреб і що комплексно витрачаються на основі оперативної самостійності у суворій відповідності до цільових призначень. В нашому випадку залученими фінансовими ресурсами повинні бути надходження від сплати держмита та витрат на ІТЗ. Єдиним зауваженням проти створення подібного фонду може бути те, що він наповнюватиметься винятково за рахунок нерегулярних платежів. Втім, усталені кількісні показники розгляду судових справ та поступова динаміка їх зростання гарантуватимуть необхідні суми надходжень.

Статус позабюджетного фонду надає наступні переваги. По-перше, раціонально використовувати найкоротші шляхи наповнення та розпорядження коштами. По-друге, у позабюджетних фондів значно більші можливості оперативного використання фінансових ресурсів. По-третє, мінімізується вплив політичних факторів.

Та найважливішим питанням є визначення органу управління Фондом. Як вже було з'ясовано, загальним та спеціалізованим судам не притаманні управлінські функції.

Чи може бути адміністрування Фонду передано органам суддівського самоврядування? Звернемось до нормативної бази.

Відповідно до ст. 102 Закону України «Про судоустрій України», суддівське самоврядування – це самостійне колективне вирішення питань внутрішньої діяльності судів професійними судьями. Організаційними формами суддівського самоврядування є збори суддів, конференції суддів, з'їзд суддів України, ради суддів та їх виконавчі органи.

Завданнями суддівського самоврядування є:

- забезпечення організаційної єдності функціонування органів судової влади; зміцнення незалежності судів, захист від втручання в їх діяльність;
- участі у визначенні потреб кадрового, фінансового, матеріально-технічного та іншого забезпечення судів та контроль за додержанням встановлених нормативів вказаного забезпечення;
- погодження призначення суддів на посади в судах загальної юрисдикції, призначення суддів Конституційного Суду України та суддів до складу Вищої ради юстиції і обрання до кваліфікаційних комісій суддів;
- заохочення суддів та працівників апарату судів;
- здійснення контролю за організацією діяльності судів та інших структур у системі судової влади.

З опису завдань випливає наступне.

1. Організаційне забезпечення діяльності судових установ належить до компетенції органів суддівського самоврядування, але винятково на правах дорадчого органу.

2. Органи суддівського самоврядування взагалі не наділені організаційно-розпорядчими функціями.

Отже, суддівське самоврядування функціонально не може здійснювати адміністрування фонду. Також відзначимо, що органи суддівського самоврядування не є юридичними особами, не мають чітко визначеної

внутрішньої структури, що значною мірою ускладнює здійснення ними управлінської діяльності.

Важливо також враховувати, що суддівське самоврядування не підзвітне та не підконтрольне жодній з гілок влади, що породжує відсутність формалізованих зворотніх зв'язків між ним та органами державної влади.

Враховуючи викладене, можна зробити висновок: адміністрування матеріально-фінансових питань діяльності судової влади не може здійснюватися органами суддівського самоврядування.

Логічно покласти таку функцію на вже створений спеціалізований центральний орган виконавчої влади – ДСА. На користь такого рішення свідчать:

- відповідна компетенція;
- тривалий строк успішної роботи ДСА;
- наявність кадрового потенціалу;
- здійснювана ДСА функція головного розпорядника бюджетних коштів.

З метою посилення контролю за використання коштів доцільно запровадити періодичне (не менш як двічі на рік) звітування голови ДСА перед Радою суддів України, а також голів територіальних управлінь ДСА – перед радами суддів областей, які знаходяться під юрисдикцією відповідного управління. В нашому випадку розуміється звітування винятково в частині наповнення і використання коштів Фонду.

Для забезпечення дієвості механізму звітування необхідно водночас надати Раді суддів України право вносити Кабінету Міністрів України подання про звільнення голови ДСА та радам суддів відповідних областей – подання голові ДСА про звільнення начальників територіальних управлінь. За відсутності санкцій підзвітність носитиме суто декларативний характер.

Прототип цієї норми міститься у п. 9 положення про ДСА та говорить про наступне: голова ДСА може бути звільнений з посади за рекомендацією з'їзду суддів України. Але з'їзд суддів – не постійнодіючий орган. Він скликається раз

на три роки (!). Про підзвітність і підконтрольність у такому разі не може бути й мови.

Підзвітність і підконтрольність ДСА Раді суддів України стане прогресивним кроком у напрямку забезпечення необхідного балансу влад та сприятиме розсосередженню владних повноважень без поділу організаційно-розпорядчих функцій у сфері організаційного забезпечення діяльності судових установ.

Висновки. Як вбачається з наведеного, організаційне забезпечення діяльності судової влади може успішно здійснюватися органами виконавчої влади. Оптимальний баланс влад при цьому забезпечуватиметься належною підзвітністю та підконтрольністю ДСА органам суддівського самоврядування. Створення позабюджетного фонду організаційного забезпечення судової влади надасть можливість повністю розмежувати функції управління та судочинства, а також поліпшити стан матеріально-технічного забезпечення судових установ.

Література.

1. Конституція України від 28 червня 1996 року – <http://www.rada.gov.ua>.
2. Закон України «Про судоустрій України» – <http://www.rada.gov.ua>.
3. Закон України «Про статус суддів» – <http://www.rada.gov.ua>.
4. Закон України «Про Державний бюджет України на 2009 рік» – <http://www.rada.gov.ua>.
5. Закону України «Про Кабінет Міністрів України» – <http://www.rada.gov.ua>.
6. Постанова Верховної Ради України від 04.12.2007 року № 4–VI «Про перелік, кількісний склад і предмети відання комітетів Верховної Ради України шостого скликання» – <http://www.rada.gov.ua>.
7. Указ Президента України від 30 грудня 1997 року № 1396/97 «Про затвердження положення про Міністерство юстиції України» – <http://www.rada.gov.ua>.

8. Указ Президента України від 03 березня 2003 року № 182/2003 «Про положення про державну судову адміністрацію» – <http://www.rada.gov.ua>.
9. Декрет Кабінету Міністрів України від 21 січня 1993 року №7–93 «Про державне мито» – <http://www.rada.gov.ua>.
10. Постанова Кабінету Міністрів України №1258 від 21 грудня 2005 року «Про затвердження Порядку оплати витрат з інформаційно-технічного забезпечення судових процесів, пов'язаних з розглядом цивільних та господарських справ, та їх розмірів» – <http://www.rada.gov.ua>.
11. Даніелян Ю. О. Конституційні засади регулювання судової влади в системі поділу влади: порівняльно-правовий аспект // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2009. – Вип. 17. – С. 143–156.
12. Дорофеева К. В., Хавронюк М. І. Суб'єкти організаційного забезпечення судів: національні і світові підходи // Наше право. – 2009. – № 2. – С. 9–23.
13. Організація судової влади в Україні: перший аналіз нормативного змісту Закону «Про судоустрій України» / За ред. Селіванова А. О. – К., 2002. – С. 56.
14. Стефанюк В. Державна судова адміністрація: створення, діяльність, перспективи розвитку // Право України. – 2001. – №1. – С. 15–19.
15. Хливнюк А. М. Державна судова адміністрація: створення, діяльність, перспективи розвитку // Вісник Верховного суду України. – 2008. – № 5(93). – С. 39–45.
16. Шевчук С. Судова правотворчість та принцип поділу влади // Вісник Академії правових наук України. – 2008. – № 2(53). – С. 24–35.